

najbolji temeljni oblik trolist: okrugli ili uglati. Tako bismo dobili tri apside. Srednja sa glavnim tradicionalnim oltarom, pokrajna s oltarom prema puku, a treća s tradicionalnim pokrajnim oltarom i pomoćnim tabernakulom. Tako celebrant ne bi bio okrenut prema narodu licem u lice, nego sa strane. Onda bi vjernici mogli još bolje pratiti misnikove akcije. Celebrant bi imao pred očima pokrajni oltar na suprotnoj strani sa raspelom.

U starim crkvama teško je naći mjesto za oltar prema narodu. Ne sviđa mi se nijedan od onih, koje sam vidio. Najradije bih ih uklonio. Vrijeđaju dostojanstvo crkve. Našao sam pokrajnih oltara, koji bi se dali preudeliti za služenje prema narodu. Svakako: festina lente, saltem dubitare! Rekao bi msgr. Č. Čekada: potrebni su jurišnici, ali su potrebne i kočnice!

A što kažu vjernici o oltaru prema puku?

Mišljenja su različita. Časna sestra veli: prije smo gledale Ras-pelo na oltaru iznad misnika, a sada gledamo misnika! Drugi vele: mogu bolje pratiti misu. Nekoji će primijetiti sa smiješkom: naš pater B. poslije sv. pričesti lijepo otare usta maramicom, savije brkove i pomiluje bradu kao iza dobrog objeda. Treći hvale olakšano sudjelovanje vjernika u sv. misi. Neki opet nijesu više kod mise i odu iz crkve kao da nisu bili na misi.

Navodim jednu uspomenu iz mlađih dana. Moje maturantice mole me, da skratim egzortu i pustim prozivanje, jer se moraju nekamo požuriti. Opetovale su tu molbu nekoliko puta. Razlog taj. Napokon se usmjere i odaju razlog: Naša je misa u devet sati. U župskoj crkvi u deset sati. Žele poći i na tu misu i naći mjesto kraj oltara. Dobili smo mladog lijepog kapelana, koji im se jako sviđa, pa ga gledaju izbliza za sve vrijeme mise! Možda bi i kapelan pogledao koje lice s oltara versus populom. Zato ne mogu vjerovati, kad mi svećenik ili vjernik tvrdi, da je sabraniji kod sv. mise na novom oltaru.

Zato svagdje preporučam oprez. Revolucija ruši, evolucija gradi. Polako ćemo s vremenom naći rješenje i težim problemima i ne ćemo morati rušiti, što smo načinili u naglosti. To se već pokazalo kod prevođenja liturgijskih tekstova, pa i odobrenih. Zar ne bi bilo bolje prevesti pristupne molitve prema originalu riječima: Pristupam k Božjem oltaru, k Bogu, koji je moja radost od moje mladosti. Ili: molite se braćo! Taj mali »se« daje unkciju posvećenu tradicijom: pomolim sja! Ili: Jaganjče Božji, koji oduzimaš... Oduzimanje je računaska operacija. Qui tollis, nosiš, uzimaš, dakle: koji uzimaš! I slično.

Ne smijemo zaboraviti, da je oltar svetinja.

Dr Matija MARKOV

»SJEDIŠTE« MISNIKA

U većini naših crkava je nemoguće urediti svetište za novi način služenja svete mise, jer su u njima smješteni oltari s retable-om, koji su često vrlo velika umjetnička vrijednost i koji se ne smiju, a niti će se ikada smjeti rušiti. Isto tako postavljanje oltara prema puku pred takav oltar često je nemoguće radi malog svetišta, pogotovo ako je na tom oltaru tabernakul, koga misnik ne smije zakla-

njati svojim ledima. Zato neki misle da se u tim crkvama ne može ništa načiniti da dođe do zornosti liturgije, koju želi dati novi obred.

Kardinal Lercaro u svom pismu o liturgijskoj obnovi daje rješenje: ... »Čitava liturgija riječi u kojoj se u širem obliku ostvaruje aktivno sudjelovanje puka dialogom... već se služi prema narodu...«

Novi, naime, obred predpostavlja u svetištu tri mjesta za misnika: žrtvenik — za obavljanje žrtve, ambon — za objavljivanje Božje riječi i sjedište — odakle misnik predsjedava zajednici vjernika. To je često zanemareno, pa i u crkvama, gdje je postavljen oltar prema puku. Nije dosta, da se postavi oltar prema puku, pa se na njemu obavlja bogoslužje i riječi i žrtve, jer je oltar određen za obavljanje žrtve, pa zato, da se može razumjeti novi pojednostavljeni i razumljiv obred mise — u kojem svaki pokret misnika, nije »ceremonija, koja se mora izvršiti«, nego nuždan pokret — treba nužno uz oltar i ambon postaviti i sjedište za misnika.

Upravo ovo mjesto je u vrlo malo crkvi riješeno i na njega se često niti ne misli. Dosadašnja »sedilia« bila su većinom smještena negdje u kutu svetišta, na koja se misnik s asistencijom išao — tako je izgledalo — odmoriti. Sada je to »radno mjesto« kod kojega misnik predsjedava, gdje ne samo sjedi, nego i stoji, zapravo više stoji nego sjedi. Kod svake mise koja se služi sa sudjelovanjem vjernika, misnik ide na to mjesto odmah nakon što poljubi oltar iza pristupnih molitava (kod svećanih misa nakon što okadi oltar) i ostaje kod njega do svršetka molitve vjernih, tako da tu počinje pjevanje ili moljenje Slave, odavle pozdravlja vjernike s Gospodin s vama, tu moli ili pjeva molitvu, sjedeći sluša poslanicu i pjesmu iza poslanice, ili ide sam čitati poslanicu i evanđelje, tu počinja vjerovanje i molitvu vjernih odnosno kod svećane svete mise tu sjedeći daje blagoslov subđakonu, sjedeći stavlja tamjan u kadionicu, stojeći daje blagoslov đakonu i tu poljubi evanđelje koje mu donese subđakon nakon što je odpjevano itd.

Zato to mjesto mora biti različito od ambona. Posve je neuspješno rješenje, kad se neposredno pred sjedište postavi stalak, pa se misnik na istom mjestu nalazi i kad počinje molitve i kad navješta Riječ Božju, a nepropisno je — a i neukusno — kad se takav stalak postavi na jedno stalno mjesto (radi razglasa) i kad se s tog istog mjesta napr. kod svećane mise izmjenjuju misnik s đakonom, subđakonom i propovjednikom, a moguće i pjevačem antifona.

Sjedište je predsjedničko mjesto i za ono vrijeme kad drugi obavlja službu na ambonu ili gdje drugdje, pa zato mora biti postavljeno tako da bude vidljivo i u to vrijeme. No treba paziti na to, da ne smije biti postavljeno uzvišenije od žrtvenika. Zato — mislim — da nije propisno ako za dvije ili tri stube nadvisuje žrtvenik, a postavljeno je u apsidu iza oltara. Tako bi se moguće moglo u izvanrednim zgodama postaviti za katedru biskupu, ali za redovitu službu ipak ne bi smjelo predsjedničko mjesto nadvisivati žrtvenik. To sjedište se mora razlikovati od katedre biskupa, a to znači da ga ne smije nadkrivati baldahin i ne smije imati naslon za ruke, nego treba biti stolac, ali ipak ne onaj iz sobe, jer mora biti postavljen trajno u svetištu. Zato bi trebao biti nešto masivniji i svećanijeg oblika, a ne neki fotelj za ugodno sjedenje. Uz to sjedište se mogu postaviti još dva za asistenciju kod svećane mise. Ta mje-

sta nisu za ministrante, jer đakon i subđakon kod mise imaju svoju vlastitu službu, a ministranti su samo pomoćnici - poslužitelji i za njih treba postaviti klupu sa strane ili oni sjede na stubi oltara, jer oni ne moraju biti vidljivi osim kad poslužuju. Bolje je da je sjedište misnika okrenuto prema puku, a ne samo na pola, postavljeno uz zid — kako su do sada bila sedilia, jer u tom slučaju nije misnik toliko istaknut kao onaj koji predsjedava, nego je nešto sa strane.

U praksi bi to izgledalo u našim crkvama, u kojima su već oltari s retable-om u kojemu se nalazi tabernakul, ovako: svaki takav oltar ima supedanej (podnožje) na dvije ili tri stube. Zato se i za sjedište sa strane oltara bilo s lijeve bilo s desne (prije je moralo biti na strani poslanice) postavi poseban podij tako da bude za jednu stubu niži od supedaneja i na njega se metne stolac, tako da bude okrenut prema puku. Podij mora biti tako velik, da misnik može na njemu stajati ispred stolice. Ako je u svetištu oltar prema puku treba ga postaviti sa strane tog oltara i to po mogućnosti malo odostraga, a nikako ne naprijed, ali tako da ga taj ne zaklanja. Ambon se postavi s druge strane, ali naprijed kod pričesne ograde i on može biti postavljen i više od oltara. Kad bi se postavio na istu stranu smetao bi tako, da se ništa ne bi iza njega vidjelo.

Kod toga sada nastaje pitanje, kako držati knjigu kad misnik stoji kod sjedišta. Tu, naime, on ništa ne čita sjedeći (osim ako ne čita liturgijske tekstove antifona ili pjesama, koje bi trebao pjevati puk). Knjigu mu može podržavati jedan ministrant, stojeći pred njim, ali ne dvojica, a pogotovo ne onaj koji drži svijeću, jer je to privilegij prelata. Nije dobro postaviti stalak, jer bi taj sakrivao misnika, odnosno bi smetao njegovu kretanju, a nikako ne bi bilo pravilno rješenje — kako je već prije spomenuto — da to bude onaj isti stalak koji služi kao ambon. Ako bi misnik morao čitati liturgijske tekstove — a to može sjedeći — u tom slučaju, dok bi sjedio, držao bi knjigu sam u rukama, a ne da pred njim ministrant kleči.

Sjedište misnika je bilo do sada posve zanemareno, a novi ga obred već do sada — novi još i više — u svim ceremonijama predpostavlja i ako se želi postići razumljivost pojednostavljenih obreda, onda ga treba što prije postaviti, a ne se zadovoljiti time, da se samo misnik okrene prema puku, kad čita poslanicu i evanđelje. Novi obred napr. želi da se ustanovi »intronizacija« evanđelja i to se može vrlo lijepo načiniti uz pratnju ministranata nakon izmoljenog *mundā cor* pred oltarom do ambona, a kako to upravo bijedno izgleda, kad se samo misnik okrene prema puku: ministrant prenese knjigu, koju misnik niti ne treba, nego uzme evanđelistar, pa niti može na sebi načiniti propisan znak križa, niti može držati sklopljene ruke.

Ostati jednostavno na dosadašnjoj praksi svakako je štetno za »vjerski i duhovni plan, koji liturgijska konstitucija pred našim očima razvija ... u prilagođivanju, načinu i potrebama modernog čovjeka« (Pavao VI, prema pismu kard. Lercara).

Drago ZNIDARŠIĆ